51803

1907. JANUÁR HÓ.

PAEDAGOGIUMI IFJUSÁG

A POLGÁRISKOLAI TANÁRJELÖLTEK KÖRÉNEK
HIVATALOS LAPJA, SZÉPIRODALMI ÉS TUDOMÁNYOS KÖZLÖNYE

FŐMUNKATÁRSAK:
BOLYOS ISTVÁN
EHRLICH ANTAL
FRANK ANTAL

FELELŐS SZERKESZTŐ:
FÜLEP KÁLMÁN

FŐMUNKATÁRSAK:
KIRÁLY FERENC
TÉGER BÉLA
UNGÁR GÉZA

VI. évfolyam

4. szám

TARTALOM.

		Lap
1.	**Polgáriskolai tanárképzés.** (*F. K.*)	53
2.	**A rácsos kerítés mellett.** Költemény. *Bolyos-Istvántól.*	55
3.	**Almanach 1907-re.** *Mikszáth Kálmántól.*	56
4.	**Körünk anyagi helyzete.** *Ehrlich Antaltól*	58
5.	**Csalódás.** Költemény. *Téger Bélától.*	59
6.	**Gondolatok.** *M.*	60
7.	**Tanügy.**	61
8.	**Irodalom.**	64
9.	**Létesitsünk zászlóalapot.** △	67
10.	**Különfélék.**	67
11.	**Szerkesztői üzenetek.**	68

FOLYÓIRAT
1925/26 287
EGYETEMI KÖNYVTÁR
SZEGED

BUDAPEST, 1907.
Barcza József könyvnyomdája, IV. ker., Váci-utca 60. szám.

WANAUS KÁROLY

vésnöki műterem
Budapest, Károly-körut 22.

Röser-bazár (az udvarban).

Készít a legművészieseb kivitelben cimereket, monogrammokat ezüstbe, aranyba, acélba, csontba és kőbe.
Kész ezüst monogrammok a legizlésesebb kivitelben állandóan raktáron.

Ő Felsége által initialéval kitüntetve.

Az 1896. milleniumi kiállitáson kitüntetést nyert.

VIDÉKI MEGRENDELÉSEKET LELKIISMERETESEN, PONTOSAN TELJESIT.

WINKLER ADOLF divatárúháza,

Budapest, I., Krisztina-tér 7.

Ajánlja dúsan felszerelt raktárát úri és női divatcikkekben és különlegességekben. — Polgáriskolai tanárjelölteknek **7%-os engedmény** a szabott árból.

Több kiállitáson kitüntetve.

HORN LAJOS APATIN,

román kir. hadsereg szállító
Magyarország legrégibb hangszergyára.

Alapíttatott az 1836. évben.

Ajánlja az általánosan kitünőeknek elismert, bécsi rendszer szerint alkotott s az eddig létező legjobb gépezettel ellátott különlegességeit úgymint **réz-, fa-fuvó,** továbbá jeles **verő-** és **vonóshangszereit** és ezek **alkatrészeit.**

A jó, szolid munkáért, főképen pedig a **tiszta hangért** kezeskedem.

Iskola-hegedűk 6 koronától feljebb minden árban kaphatók.

Grammophonok a legdúsabb választékban.

Előnyös fizetési feltételek.

Javitások olcsón, szakavatottan eszközöltetnek.

Árjegyzék ingyen.

1907. január hó. VI. évfolyam. 4. szám.

PAEDAGOGIUMI IFJUSÁG

Szerkesztőség és kiadóhivatal: BUDAPEST, I., GYŐRI-ÚT 13. SZ. | MEGJELENIK HAVONKÉNT. | Előfizetési ára: EGY ÉVRE 3 KORONA.

Polgáriskolai tanárképzés.

(F. K.) Nem arról a sokat vitatott kérdésről akarok szólani, hogy hol történjék a polgáriskola tanárságának képzése: az *Egyetemen-e*, vagy a *Paedagogiumon?* Amikor ez a kérdés a hétosztályú polgáriskola tervével kapcsolatban felvetődött, eléggé tisztázódtak a nézetek s *dr. Kovács János* meggyőző érvelése után, mellyel kimutatta az Egyetem felé gravitálók okoskodásának tarthatatlanságát, az úgy végleg eldöntöttnek tekinthető s így legkevésbé lehetne nekem jogom — ki különben is tisztelettel hajlok meg a dr. Kovács János alapos argamentumai előtt — e kérdés bolygatásához.

Csupán a tanárképzés mai állapotának ügyét vizsgálom, a mai helyzet egynémely visszásságára s ennek káros következményeire fogok rámutatni soraimban.

Egységes polgáriskolai tanárképzésről manapság — sajnos — még nem lehet szó, bár ez a legelemibb követelmény, melyet a polgáriskola-intézmény támaszthat a maga ügye érdekében. A polgáriskolai tanárság képzés szempontjából 3 csoportba osztható.

Vannak 1. olyanok, akik képzésüket a Paedagogiumon nyerték, mint a nyelv és történettudományi, vagy a mennyiségtan és természettudományi szakcsoport hallgatói. Három éven keresztül tanulmányozták a tanterv által kijelölt terjedelemben, sőt merjük állítani: annál szélesebb körben is szakcsoportjuk összes tárgyait. Hallgatták a szaktanárok előadásait rendesen, könyvtár, szeminarium, laboratorium stb. utján megismerkedtek szaktárgyaik természetével. A természettudománnyokkal foglalkozónak módja volt a szaktudomány tárgyát tevő anyaggal közvetlen tapasztalat alapján megismerkedni, tudományos rendszerü ásvány-, növény- s állatgyüjteményt tanulmányozott s állított össze maga is; sokszor tanulmányi kirándulásokat kénytelen volt tenni ennek érdekében, de szívesen tette, mert hasznáról meg volt győződve. A philologus poros könyveket bőngész az intézet könyvtárában. A történelemmel foglalkozó megszemléli, amit az intézet gyűjteménye mutat, felkeresi szaktanárja vezetésével a közelfekvő történelmi nevezetességű helyeket s homályos sejtések, elmosódó adatok helyett élénk képet nyer a multról, jobban megérti annak szellemét. Igy történik a *tudományos tanárképzés:* a szükséges ismereti anyag átadása s feldolgozása. *A gyakorlati tanárképzés* 2 évre terjed. Általános paedagogiai útmutatásokkal kapcsolatosan a gyakorló polgáriskola tanítási órái szolgáltatják e téren a szükséges tanulmányokat. A második évfolyam idején részletesen kidolgozott tanítási tervezeteket nyujtanak be hallgatóink a gyak. polgáriskola tanárainak, kiknek alapos bírálata után hozzáfognak a tanításhoz. Ezt írásbeli, majd szóbeli bírálati megbeszélés követi. A harmadik évfolyam hallgatói már nem sorrend szerint, de valamennyien hétről-hétre kötelesek legalább 2 órán át tanítani s 2 órán át hallgatni s bírálni a tanításokat. Szóval úgy elméleti, mint gyakorlati tanárképzésük megtörténik.

De nemcsak ez a polgáriskolai tanárképzés módja. Vannak ugyanis 2. olyanok —

meglehetős szép számmal — akik az intézetnek nem tagjai, hanem u. n. *magántanulók*. Ezeknek képzéséről Toldi Lajos könyvkereskedő, a Paedagogiumon használatos jegyzetek érdemes árusítója gondoskodjk.

E csoportból kizárólag a nyelv és történettudományi szakos polgáriskolai tanárság száma gyarapodik. A szokásos eljárás az, hogy az illető betanúlja a szükséges jegyzeteket s vizsgálatot tesz. Megismeri professorait és a Paedagogiumot — látásból.

Gyakorlati képzésről bölcsen gondoskodik a Szabályzat; hiszen egy évig tanítói gyakorlatot kell folytatnia, csak azután iratkozhat be magántanulónak. Ez egyévi gyakorlatot természetesen valamelyik elemi népiskolában végzi, hol is végezhetné másutt? Magántanuló korában rendszerint ott folytatja, de megesik az is, hogy már akkor polgáriskolához kerül. Ha elemi iskolánál van nem szerezhet polgáriskolai gyakorlati ismereteket, ha polgáriskolához kerül, akkor a teljesen tájékozatlan, gyakorlat nélküli egyén kísérletező munkát végez tanítványain, melynek természetesen csak azok adhatják meg az árát. Nincs örködő szem, mely észrevenné tévedéseit, nincs gondos tanár, ki jóindulatu utasításokat, magyarázatokat adhatna neki. Ezeket a hiányokat természetesen azon egyetlen gyakorlati tanításakor sem pótolhatja, melyet *itt* köteles tartani szakvizsgálaton.

Megállapíthatjuk tehát, hogy sem elméleti sem gyakorlati képzése nem állhat egy szinvonalon a rendes hallgatókéval. Szaktárgyaiba nem mélyedhet annyira, mint a rendes hallgató, mert módja, alkalma sincs vidéki kis városban, vagy faluban ezt tenni, hol szakkönyvtárak, muzeumok, gyüjtemények stb. nem állanak rendelkezésére. De ha lenne is alkalma, ideje nincs elegendő, mert tanítói teendői elvonják az ilyen tanulmányoktól. Hát még az igazi, *gyakorlati tanárképzés* tekintetében hol állnak! Talán könyvből szerzik meg azokat az ismereteket, melyekre a rendes hallgató 2 évi gyakorlati működés utján tesz szert? Hisz ez egyszerüen lehetetlenség! Középiskoláinknak s a középiskola számban joggal vehető polgáriskolának *tanítási módszere* irodalmilag egyáltalában nincs tisztázva. Vannak ugyan olyan törekvések, hogy a középiskola methodikai kérdései irodalmi uton tisztázódjanak; ezt a célt szolgálná pl, a Madzsar Imre szerkesztésében megjelenő »Gyakorlati Paedagogia« c. folyóirat, de hol van a polgáriskolai oktatás methodikájának irodalma? Hányan irtak általános útmutatáson kivül részletes, igazán gyakorlati ismeretekről tanuskodó fejtegetéseket? S még ha irtak volna is, vajjon megadná-e a holt betük puszta tanulmányozása a gyakorlati tanárképzést? Pótolhatná-e az egyéni tapasztalatszerzés hiányait?

Végül tanerőket nyer a polgáriskola az okleveles *középiskolai* tanárokban. Ezeknek képzése az Egyetemen történik. De csupán az elméleti képzés, a *szakműveltséget megadó* ismeretanyag átadása, mert hiszen az Egyetem — mint Schneller István, a kolozsvári Egyetem nagynevü professzora nemrég fejtegette a Magyar Paedagogia hasábjain — nem tekintheti feladatának a gyakorlati tanárképzést. Nem is csodálkozhatunk rajta, ha ily körülmények között a gyakorlati tanárképzés elhanyagolódott. A gyakorlati tanárképzést az u. n. *gyakorló főgymnasium* adná meg, de ugyan hányadik középiskolai tanárjelölt kerül a gyakorló főgymnasiumba? A középiskolai tanárjelöltek $^{3}/_{4}$ része szakvizsgálata után gymnasiumokhoz megy segédtanárnak, mert utolsó, paedagogiai vizsgálatának feltétele 1 esztendei gyakorlati működés. Bekerül tehát egy iskolába minden gyakorlati paedagogiai ismeret nélkül s növendékein kísérletezik. Természetesen arra van gondjuk az illető tanári karoknak, hogy az újdonsült tanár urat lehetőleg alsó osztályba tegyék, tehát olyan helyre, ahol a gyerekek értelmi fejlettsége ügyes, a tanítások mesterfogásaival ismerős tanerőnek is ugyancsak próbára teszi türelmét és tanítói rátermettségét. Ha azonban egyáltalán nem nyerhet a középiskolai tanárjelölt ily alkalmazást, ráfanyarodik a polgáriskolára. Bizonyos kedvetlenséggel s elégületlenséggel. Bántják az anyagi körülmények, bántja az, hogy középiskolai tanár létére hivatalosan: polgáriskolai tanító.

Bizonyára óhajt is szabadulni, mihelyt teheti, ha pedig nem teheti, örökös elégedetlenségben tölti idejét. Ezt a kedélyhangulatot át viszi iskolájába is, kénytelenségből, nem a maga jószántából tanít ott... Módszeres eljárásokhoz szokva nincs, hisz gyakorlati képzésénél teljesen magára volt utalva. Ugyan, ilyen tanár használhat-e az iskolának?

Elismerem, hogy egyesek, kiknek talentumuk van a tanári pályához, bevállnak s önszorgalmukból megszerzik a szükséges gyakorlati ismereteket, de az is bizonyos, hogy ennek nem egy egészséges gondolkozású gyermeknemzedék adja meg az árát. Drágán megfizeti a társadalom az egységes polg. isk. tanárképzés hiányát.

Az egységes polgáriskolai tanárképzés mellett szól az iskola, az iskolát támogató magyar polgárság érdeke. Miért nem lehet a *Paedagogiumot*, ezt a továbbképző tanfolyamból tekintélyes tanárképzővé fejlődött intézményt, melynek nívóját nem a szenzációt hajhászó támadásokból, de komoly tekintélyes szaktudósok, egyetemi professzorok elismerő nyilatkozatából kell megitélni, mondom ezt az intézményt kifejleszteni az egységes polgáriskolai tanárképzés eszközlőjévé, népoktatásunk akadémiájává?

Át kell látni tanügyi köreinknek, hogy a valódi polgáriskolai tanárképzést most is csak a Paedagogium eszközli, a jövőben is csak az eszközölheti s minél inkább fejlesztjük, annál jobban eszközölheti.

Magántanulóság megjárta a régi jó világban, mikor a Paedagogium jóformán tovább képző tanfolyam volt, de a mostani Paedagogium, mely bátran tekinthet jövője elé, jogos reménységgel várhatja akademiává fejlesztését, nem adhat oklevelet olyanoknak, kik 3 év alatt mindössze ötször-hatszor látják az Intézetet, kik tanárait csupán a náluk levő jegyzetek nyomán ismerik, de a tanári egyéniség nagy képző és nevelő ereje nem hathatott rájok, nem formálhatta szakképzettségüket, nem alakíthatta ki bennük az igazi polgáriskolai tanárt.

Mentségül persze azt emlegetik, hogy lehetővé kell tenni a szegénysorsú, de törekvő elemi iskolai tanítóságnak a maga továbbképzését, de arra nem gondolnak, hogy ily okoskodással a Paedagogiumot is be lehet zárni s csupán *vizsgáztató bizottsággal* eszközöltetni a polgáriskolai tanárképesítést. A *Paedagogium* szükséges száz ok miatt, elsősorban pedig a polgáriskolai tanárképzés miatt s ha szükséges: miért van kivonva közvetlen képző s nevelő hatása alól a polgáriskolai tanárjelöltek egy része? Középiskolai tanáraink tudományos képzettségét tiszteljük, becsüljük, de gyakorlati képzettségük hiányát megsínyli a polgáriskola.

Kulturánk fejlesztése, polgár osztályunk művelődése érdekében szükséges az egységes polgáriskolai tanárképzést nyujtó Paedagogium. Az követ igazi nemzeti kulturpolitikát, aki ennek eszközévé fogja fejleszteni!

A RÁCSOS KERITÉS MELLETT...

A rácsos kerítés mellett régen
'Ott a kicsiny kertbe'
De sok édes fogadalmat tettünk
Minden áldott este.

A rácsos kerítésnél — de sokat
Álmodoztunk ketten,
Sokszor jártál egyedül is ottan
Titkon, önfeledten.

A rácsos kerítés mellöl egyszer
Messze elszakadtam,..
Megsirattál minden áldott este
Árván egymagadban.

A rácsos kerítés most is megvan,
Színe sem változott,
Nem tudom mégis egy idő óta
Más szívvel jársz te ott.

A rácsos kerítés mellett mostan
Utad, ha elvezet;
Szinte látom, hogy' fordítod büszkén,
Hidegen el fejed'!

Bolyos István.

Almanach 1907-re.

A többi iró csak mesél az Almanachban, de nekem még azonfelül sírnom is kell az Előszavakban — arra vagyok odaállítva. Aminthogy variálom is már közel két évtizede azt az egy themát, hogy veszélyben az irodalom, hogy a közönség közömbös, hogy a kormány rossz és hogy nem fogynak az elbeszélő művek. Tréfás mártásban vagy komolyan, de évről-évre az körülbelül a refrain, hogy nem fogynak.

Uj aera lévén, az idén is panasszal kezdem, de megfordítom a jajkiáltást:

— Bórzasztóan fogynak az elbeszélő művek!

— Huh! Hogy riadnak fel erre a szóra Singer-Wolfnerék és hogyan kiáltanak fel: »Hol? Mit beszél az úr? Hát meg van bolondulva?«

Messzebb látó emberek azonban eltalálni vélik a csodálatos fordulat okát. No persze, Hiszen világos. A tulipán csinálja. Nemzeti fogadalom. Nem vesznek idegen portékát, tehát német, francia regényt sem, fogyasztják a magyar elbeszélőket.

Sajnos nem így áll a dolog, hanem az mégis tény, hogy az elbeszélő művek veszedelmesen fogynak. Vagy is inkább a mesék — mert nagy meddőség állott be ezekben. Az emberi agyvelő mindent könnyebben termel, mint hajdanta, csak épen meséket nehezebben. A XX-ik század a számoké. Már a XIX-ik is az volt. A nevelés és az élet számokkal tömi meg már fejlődő korában az ember agyvelejét s ezek. mint a zab a föld termő erejét, épen azokat a nedveket szárítják ki, melyek a meseköltéshez szükségesek.

Mesékben pedig nagy a kereslet. A civilizált városi embernek immár életszükségei közé tartozik reggel egy uj krágli és este egy uj színdarab. Az uj színdarabhoz ismét majdnem elengedhetetlen kellék az uj mese. De honnan vegyen a világ annyi mesét? A színműírók vagy színműgyártók (mert ez utóbbi mesterségen van a legtöbb) természetesen nem birnak annyi sujet-t kigondolni és mivel az ő fejük is zúg az arithmetikától, ismerik azt a kivonási számműveletet, hogy ha a nyolc nincs meg a hatban, »veszek hozzá kölcsön« (Hej de nem jó volt ezt a magyaroknak így tanítani.)

Nos tehát, kölcsön vesz mesét valamely elbeszélő műből; regényt vagy novellát átcsinál színdarabnak. Rendesen jó művet választ (annyi esze van), minélfogva rendesen rossz színművet ír belőle. Mert a jó regényből minden valószínüség szerint rossz színmű kerekedik. Ehj, ugyan mi haszna van ebből az irodalomnak?

Gyakran vetem fel ezt a kérdést a színműíróknak, de mert most majd minden fiskális színműíró, roppant értenek a disputához és kis híja, hogy ki nem fordítanak az igazságból.

— Megfordítom a kérdést — disputál a színműíró — ön mondja meg, mi kára van belőte az irodalomnak?

Én: Ejnye, hát nem kár az, hogy például Czobor gróf egy Rubens-festményből kabátot csináltatott magának a Mária Terézia álarcos báljába.

Színműíró: Föltéve, de meg nem engedve, hogy az eset megtörtént, semmikép sem analogia. Ott a festményt előbb szét kellett szabni, mig itt épségben megmarad a regény is a színmű is.

Én: Köszönöm szépen. Ha valaki az ön feleségét elszereti, az ennek dacára is, önnek megmarad és mégis kifogást tenne ellene.

Színműíró: Az más.

Én: Ugyanaz. Illuzió dolga. De nincs-e minden költői mű épen az illuziókeltésre számítva? Egy jó regénybe annyira beleéli magát az olvasó, hogy az amit a költő ott alkotott, ihletében érzett és látott, lemásolódik az olvasó kedélyvilágába. S szinte bántó, mikor mindez átidomítva, kitoldva vagy megcsonkítva, szóval szép formáiból kivetkőzve jelenik meg előtte a színpadon. Hát mindez csak »csinálmány«, hát mindaz nem volt igaz? Az illuzió elszáll, mint a pára, a bű-

*) Singer és Wolfner Könyvkiadó társulat szívességből közöljük e pompás előszót, melyet Mikszáth az 1907. évi Almanachoz írt,

bájos mese összeomlik, két összekevert különböző festékből egyik szín se marad meg, hanem egy harmadik áll elő. Engedje meg uram, de egy szép regény, amelyet egykor gyönyörrel olvastunk, megér annyit legalább, mint egy szép emlék. Minek azt összerontani.

Színműíró: Hátha előbb látja valaki a színdarabot és csak azután olvassa az elbeszélést?

Én: Azon kezdem, hogy már azután nem olvassa el. Ám ha tenné, akkor is az elbeszélő mü vallja a kárát, mert a meséje már kopott az illető szemében.

Színműíró: De vegyük kérem azt az esetet, amikor a színmü népszerüsíti a regényt, amikor nagyobb szenzációt okoz, mint régibb alakjában.

Én: Ostobaság. Hiszen a Rubens festménye is bizonyára nagyobb szenzációt okozott mint kabát, azon a bizonyos estélyen, mint ahogy okozott volna, ha Czobor a képtárban hagyja lógni; és alkalmasint sohase emlegették Rubenst sürübben a bécsi Burgban, mint amaz este, de mi szüksége volt erre Rubensnek?

Ilyenformán disputálgatunk régi ideje, de hasztalan. Ők is győzik szóval és argumentummal s azonfelül a végzet elháríthatatlan. Küzdeni nem lehet, csak konstatálni. A színdarabok fölfalnak minden mesét, amelyeken egy kis hus van. Lassan jött, de biztosan közeleg az óra, mikor az utolsó fóka is a sütőtálba kerül.

Régente csak az opera-kompanisták vették Csáky-szalmának a szöveget. De ők leginkább a legendákra és ősmondákra utaztak — amig tartott bennök. A bohókás operetteírók a mithologiából csipegettek, az isteneket tették tönkre, míg végre elfogytak az istenek és a mi novelláinkra került a sor. Saját tégláikból csak a zene nélküli darabok irói dolgoztak. De hát az ő tégláik is elfogytak egy nap. S az utóbbi évtizedekben már nagy volt a mesekereslet, a francia színmüírók azt találták ki, hogy a saját prózai munkáikat dolgozták fel színmüveikké. (A mi fiskálisaink nem gondolhatnak ilyesmire.) No ez meg elég szemérmes, tisztes kölcsön volt. Mi rossz van abban, ha a kopaszodó asszony a saját fiatalkori hajából csinál később kontyot. Nem lehetett őket emiatt megszólni. Sőt divat lett a kontinensen s még a mesekrözus Jókai is novelláiból csinálta a »Dalmát« és egy bájos regényből az »Arany embert«. Nem azért mondom, mintha kicsinyiteni akarnám. Hiszen Saturnus is fölfalta gyermekeit, mégis isten maradt.

No de ez eddig mind istenes volt ahhoz a heves vadászathoz képest, mely a legutóbbi időkben indult meg az elbeszélő müvek anyaga után. Az enyém-tied korlátai ledöltek. Azelőtt is volt a mesebeli feketeposztóval bevont városokban egy-egy sárkány, mely szüzleányokat evett, most egyre épülnek a színházak és a meséket eszik. S maholnap úgy állunk mi elbeszélő irók, hogy már nem a közönségnek komponálunk, hanem a színmügyártóknak. Ha valami jót irtunk, a közönség azt mondhatja: »Majd megnézem darab korában«, ha nem jót irtunk, akkor nem mond semmit. Hiszen igaz, hogy így is érvényesülhetünk, de csak közvetve, úgy mint az orosz humorista (gondolom Csehov) Makarovics Konstantin nevü hivatalnoka, akit a krokodilus nyelt el és annak a gyomrában élt tovább, onnan beszélgetett ki, amennyire a krokodilus engedte.

Tudom, hogy nem volt érdemes mindezt megírni (de hát mit érdemes megírni?). Azt is tudom, hogy nem lehet segíteni. Én hát nem is nagyon töröm magamat tovább. Hisz csak egy kis irigység az egész, enyelegni, csipkelődni akartam a színmüírókkal, akik vigan dolgoznak, mint a szorgalom és gyüjtés mintaképei a méhek. Jól teszik, igazuk van. A méhek előtt nyítva a világ. Miért kérdezzék, hogy melyik virág kié? Bizony nem haragszunk, hanem azért sokért nem adnám, ha megmerném nekik mondani:

— Hiszen szíjjatok fel amit a rétek, az erdők és a kertek virágaiból lehet, de ne gyüjtsetek a *mézes bödönökből.* Mert azzal nem lesz több méz a háztartásban, csak több sonkoly.

Mikszáth Kálmán.

Körünk anyagi helyzete.

Lapunk, a Polgáriskolai Tanárjelöltek Körének hivatalos lapja és mint ilyen tartozik számot adni a Kör kebelében, szervezetében fennálló, működésében előforduló viszonyokról, továbbá szellemi, anyagi stb. állapotáról tájékozást nyújtani. Ez a körülmény bátorított fel, hogy mint a Kör anyagi részének vezetője, mint pénztárosa, feltárjam annak pénzbeli állapotát. Sőt kötelességemnek tartom ennek feltüntetését, nemcsak azért, mert minden egyesület nyilvánossá teszi anyagi helyzetét, hogy a már belépett tagok és a belépni szándékozó egyének ne csak az egyesület szellemi, hanem működésének előfeltételét, anyagi részét és állapotát is megismerjék, hanem azért is — és ez fontosabb — mert e téren, a pénzkérdésben gyökereznek legnagyobb bajaink; reális okok és bajok képezik alapját azon állandó akadályoknak, melyek Körünk működése elé torlódnak. A pénzkérdés az a mindenható ok, amely Körünknek nem csak szellemi érvényesülését gátolja, hanem amely sok szép vállalkozásának keresztülvitelét megnehezíti és sok esetben már csírájában elfojtja.

Nemcsak háborúhoz, hanem minden, bárminő célt szolgáló vállalathoz először, másodszor és harmadszor is pénz kell, mert ez a keresztülvitelnél fontosabb tényező bármilyen hathatós erkölcsi támogatásnál.

Nézzük csak, mire is kell nekünk a pénz? A költségvetés legnagyobb tételei az ifjúsági lap előállítására vonatkoznak. Igaz ugyan, hogy a lap költségeinek nagyobb részét az előfizetések fedezik, mégis ez emészti meg pénzünk nagyobb részét, pedig ezen kívül még sok kiadásunk van. A sok ünnepély rendezés, koszoruk, a Kör képviseltetéseinek költségei egyenkint csak kisebbszerű kiadások, de együttvéve szép summát kivánnak. Honnan teremtsük elő ezen kiadások fedezésére a pénzt? Ezen probléma megoldásán már sokat gondolkoztak azok, akik körünk ügyét szívükön viselik. De eddig eredménytelenül.

A régi szokás egyenesen tarthatatlan. Ha valaki a gyűlésen előáll egy indítvánnyal, amelynek megvalósítása anyagi áldozatot kiván, akkor az ellenérvek rendesen a pénzkérdésben csúcsosodnak ki és midőn már az indítvány megvalósítása következnék, akkor tekintet nélkül az indítvány fontosságára, a pénztáros kérlelhetlen szavával kijelenti: »Nincs pénz. Nem lehet«! Ilyen uton a legszebb terveink nem jutnak a megvalósításig, mert a pénzkérdés már a csirára kimondja a halálos itéletet.

A legkisebb kiadásnál eszünkbe jut: »Addig nyujtózkodj, mig a takaró ér!« De már hiába valljuk ezt a bölcs elvet, mert bár mennyire iparkodunk is összezsugorodni mégis rövid a takaró.

Az egyesületek négy forrásból meritik anyagi eszközeiket. Még pedig alapítványok, tagsági díjak szedése, gyűjtések rendezése és adományok elfogadása által. Sok egyesület mind a négy forrásból merít. Természetesen a legbiztosabb és legszilárdabb az oly egyesület anyagi léte, amely alapítványokon nyugszik, amely minden kiadását egy állandó, mindenkor biztos tőkéből fedezi. Ha az állandó tőkéből származó jövedelem nem elég, akkor még mindig lehet tagsági díjakat szedni, vagy gyűjtéseket rendezni. De amely egyesület már rendelkezik egy állandó alaptőkével, ott a jó példa hatása nem szokott elmaradni és az ügy tehetősebb barátai a meglévő tőkét ujabb alapítványokkal gyarapítják. Egy ilyen egyesület működésénél nem mint kerékkötő szerepel az anyagi állapot, hanem tágabbkörü érvényesülésének, fejlődésének alapjává lesz.

Alapszabályaink értelmében Körünk pénzbeli vagyonát a rendes és pártoló tagok által befizetett tagsági díjak és az alapító tagoktól eredő alapítványok képezik. Nézzük ezeket egyenkint.

Tagsági díjat minden rendes és minden pártoló tag köteles fizetni. Ez idő szerint a Körnek 107 rendes tagja van. Az ezek után járó összeg teszi tehát a Kör vagyonát, azon pénzzel együtt, amely a mult évről pénztári maradványként ránk maradt. Ez a maradvány azonban a Kör költséges szerepléseire ment nagyrészben. A tagsági díjból befolyó összeg pedig nem teljesen biztos bevétel, mert a Kör régi behajthatatlan követelései mutatják, hogy még e csekély tagsági díjakból is veszendőbe szokott menni egy rész. A biztosítéki díjra a Segítő-egyesület ráteszi a kezét és így a Kör csak a becsületben kereshet biztosítékot, amely — sajnos — a multban sokszor nem volt elegendő ahhoz, hogy jogos követeléséhez jusson a Kör.

Alapszabályaink *pártoló tagokról* is beszélnek. Ez idő szerint ilyet nem ismerek. E téren a Kör volt vezetői is mulasztást követtek el azzal, hogy az életbe menő tagokat nem figyelmeztették erkölcsi kötelességeikre. Vagy nem erkölcsi kötelességük a volt tagoknak azt a testületet, amely módot és alkalmat adott nekik az önképzésre és érvényesülésre, azontúl is erkölcsileg és anyagilag pártolni? Ezeket képzelem pártoló ta-

goknak és ha ilyenek volnának, anyagi helyzetünk is javulna.

Alapszabályzatunk azonban *alapító tagokról* is beszél. Alapító tagok azok, akik egyszer s mindenkorra legalább 100 Kor.-t adományoznak a Körnek. Ilyet sem ismerek. Alig van egyesület, amelynek alapítványa ne lenne. Segítő-egyesületünk hivatása, az anyagi támogatás elsőrendü fontosságú dolog, de viszont Körünk rendeltetése sem lehet kisebb fontosságú, mert ez teremti meg azt a közszellemet és együttérzést, melyből kölcsönös segítés fakad. És mégis, míg Segítőegyesületünknek tekintélyes alaptőkéje van, addig a Kör a nagynehezen beszedhető csekély tagsági díjakból tengődik. Vagy nincsenek barátai a mi ügyünknek is?

Az itt végzettek sokat tehetnének érdekünkben. A polg. isk. tantestületek minden megerőltetés nélkül tehetnének Körünknek alapítványokat., vagy ha ez olyan nagy anyagi áldozat, akkor legalább egyenkint, mint pártoló tagok támogathatnák ügyünket. Ezt a polg. isk. tanári testületek nem éreznék meg, de ügyünknek nagy előnyére volna.

Egy ilyen egyesületnek, amely minden évben tagokat változtat, feltétlenül szükséges egy *állandó alaptőke* megteremtése. Mert ha anyagi léte csak a tagsági díjakon alapszik, akkor fennállása és működése minden évben a kezdet nehézségeivel küzd, minden tevékenysége a bizonytalan anyagi állapot miatt szűk térre szorul és a helyett hogy megerősödnék, visszafellé fejlődik. Mig ha egy állandó alaptőkéből eredő biztos jövedelme lenne, sokkal nagyobb bizalommal látna munkájához, sok szép tervének keresztülvitelét nem hiusítaná meg az átkos pénzhiány. Kimondhatatlan előnyök származnának az állandó tőke létesítéséből. Amellett, hogy Körünk tekintélyét növelné, a tagságidíjak leszállításával a tagok száma is gyarapodnék, amely körülmény nagyobb erkölcsi súlyt adna Egyesületünknek. De a mai állapot mellett már odáig jutottunk, hogy saját társaink közül is sokan mellőzik a Kört, mert szerintük nem tud elég eredményt felmutatni. Természetes, hogy nem tud, ha még mi magunk sem erkölcsileg, sem anyagilag nem pártoljuk eléggé.

Sokszor rendeztünk gyűjtéseket, van is panasz ellenük. Ha állandó alaptőkénk volna, ezek is elmaradnának, mert amellett, hogy ezekkel zaklatják a tagokat, még a várt eredményt sem hozzák meg. A gyűjtésekből rendesen nem folyik be annyi pénz, a mennyit a cél kiván és így rendesen a tagsági dijakból kell a hiányokat pótolni. A gyűjtések alkalmával aláirt pénzösszeget úgy, mint a tagsági díjakat nem lehet évről-évre teljesen behajtani és igy izmaelita legyen a pénztáros, hogy csak kevés menjen veszendőbe.

Hová jutunk ily állapotok mellett, mikor nemcsak költséges ünnepeket kell rendezni és a kört képviseltetni, hanem még a lapra is sokat kell áldozni.

Kérjük tehát társainkat fontolják meg helyzetünket és ügyünk javulását viseljék szivükön! Tömörüljünk valamennyien a cél *Körünk* felvirágoztatása szolgálatában. A dolog anyagi részének viselését pedig ne tartsuk tehernek, hanem a nemes cél szolgálatában hozott nemes áldozatnak és erkölcsi kötelességnek!

Kérjük volt kollegáinkat, akik tele ambicióval most hagyva el körünket kiléptek az életbe, amellett, hogy barátai lapunknak és köri törekvéseinknek, kérjék és buzdítsák tanári testületeiket, hogy érdemesítsenek bennünket és ügyünket a támogatásra, mert a munkálkodásunkkal, azzal, hogy a magunk elismertetése és megbecsültetéseért küzdünk, az egész polg. iskolai tanárság céljait szolgáljuk.

Ehrlich Antal.

CSALÓDÁS.

Elfogadta a virágot,
Feltűzte keblére . . .
Oly sok édes, bátorító
Mosolyt adott érte.

S a tündéri éjjel után,
Hajnali sugárnál
Andalító nóta szólal
Rózsás ablakánál.

Szerelmes fiú húzatja,
Oly epedő lágyan . . .
Minden hangban, minden dalban
Egy — egy édes vágy van.

S amíg boldogan mereng el
Az estén . . . a lányon,
Egyszer csak . . . megakad szeme
Egy sáros virágon.

Itt is, ott is elhullatva
Szétszórva levele . . .
Mintha ez a tépett virág
Ismerőse lenne! . . .

Hajnali nap sugaránál
Elnémul a nóta . . .
Bárcsak soha se hallatszott,
Meg se szólalt volna . . .

Téger Béla.

Gondolatok.

Az Országos Polgáriskolai Egyesület karácsonyi nagygyűlésén szóba került, hogy érdemes honatyáink közül többen el akarják törültetni a polgáriskolát.

Nem ismeretlen hangok ezek a harmincnyolc éves multú polgáriskolai intézmény életében. Maga *Csengery*, a polgáriskola megalkotója szól arról 1879-ben, a szakoktatás ügyében tartott értekezleti nyilatkozatában, hogy kiváló szakember tünődött azon: nem felesleges-e a polgáriskola? Csengery megértette vele, hogy nem felesleges, sőt szükséges. Ma már a kiváló szakemberek, hál' Istennek, azon tünődnek: hogy lehetne tovább fejleszteni a polgáriskolát? Honatyáinkat azonban most fogta el az első fajta tünődés, az 1879-es. Mégis a kettő közt mily nagy a különbség! Csengery idejében a kiváló szakember argumentumokat hozott fel, ma modus imperativusban tünődnek argumentum nélkül a nem szakemberek. Aztán 1879-ben megjárta a tűnődés, mikor lehetett 40—50 polgáriskola, ma mikor 400-nál több van, kissé furcsának tetszik a dolog. Ami az intézmény kialakulásakor jogos kétely lehetett, ma a fejlődés stádiumában kulturális szempontból indokolatlan, sőt nevetséges. Ránk nézve az egész ügyben legsajnosabb, hogy a polgáriskolának támadói most is vannak, de nincs Csengeryje, aki őket felvilágosítaná, hogy a magyar kulturát nem a rombolás, hanem az alkotó munka teszi naggyá.

*

Nemcsak mirólunk, az Egyetemről is megemlékeznek a parlamentben. Itt ugyan nem az Egyetem bezárásával akarják egyesek megkezdeni a kulturális reformot, mint a polgáriskolánál — egyelőre csak oly hang hallatszik, hogy az egyetemi professzorok nagyrésze felesleges. Ugyan miért? Mert litographált jegyzetekből olvasnak az előadási órákon s ezt a sarki hordár is megteheti, így szól a bölcs indokolás. Paedagogiai tapasztalatlanság s logikai tévedés lappang ebben az indokolásban!

Ha azon egyetemi tanárok munkaköre csupán jegyzetek *felolvasásában* összpontosulna, talán lehetne szó a sarki hordár kulturszerepéről is. Azok a tanárok azonban nem csupán felolvasnak, de sokszor évtizedekre terjedő tudományos kutatással hordják össze a felolvasásra való anyagot, tehát értelmi munkásságuk gyümölcsét adják át hallgatóságuknak. S ez a dolog érdeme, nem az, hogy felolvassák-e azt, vagy szabadon adják elő?

Nem a *felolvasásban* kell keresni tehát a hibát, a felolvasás tárgyát tevő anyagról kell kimutatni, hogy elavúlt, hiányos, avagy érthetetlen. Ily hibák kimutatásai kétségtelenül döntő súlyúak lennének az indokolásnál s kulturkérdéseink komoly s lelkiismeretes megvilágosításhoz alapúl szolgálhatnának.

Persze a sulykot elhányni könnyebb s talán hálásabb feladat is, mint a tudományosság ellenőrzői tisztjét teljesíteni.

*

»A képesítő-vizsgálati szabályzat értelmében oly okleveles elemi népiskolai tanítók, akik valamely nyilvános népiskolában legalább egy évig gyakorlatilag működtek, magánuton is elvégezhetik a Paedagogium évfolyamait és erről vizsgálatot tehetnek; de ezek nem tekintetnek az intézet hallgatóinak.«

»Első évfolyamára azok vétetnek föl, akiknek elemi iskolai tanítói oklevevelük vagy középiskoli érettségi bizonyítványuk van s ezt hiteles okiratokkal igazoltatják. Utóbbiak rendes hallgatóknak csak úgy vehetők fel, ha az elemi iskolai tanítóképzőintézet paedagogiai tantárgyainak tananyagából sikeres felvételi vizsgát állanak ki. Ugyanezen ieltétellel bocsáttatnak a magántanulók is az első osztályvizsgálatra.

Nem nyomhatok el egy-két szerény észrevételt az idézett sorokról. Először is tekintsük, hogy mi is a tulajdonképeni célja a magántanulótól követelt felvételi vizsgálatnak? Nemde az, hogy megállapítható legyen az illetőnek az elemi iskolai képzőintézet paedagogiai tárgyaiban való jártassága? Legalább ezt következtethetjük az idézett sorokból. De vajjon nem állapították-e meg ezt két ízben is hivatalosan? Első ízben akkor, mikor a nevezett tárgyakból osztályvizsgálatot kellett az illetőnek tennie, másodízben pedig a képesítő vizsgálaton, melyen hivatalosan és kétségbevonhatatlanúl megállapítja szakismerettel rendelkező bizottság a paedagogiai tárgyakban való jártasság fokát. Vajjon miért kell ujra, harmadszor megállapítani ezt s mintegy hivatalosan felülbírálni az első bizottság hivatalos véleményét. Vajjon mit szól ehhez az elemi iskolai tanítóképző intézetek vizsgáztató bizottsága? De ezt nem tekintve, nem tünik e fel furcsának, hogy míg a magántanulóknál lényeges az elemi iskolai tanítóképzők paedagogiai tárgyaiban való jártasság harmadszori megitélése addig a rendes hallgatók ilynemü paedagogiai jártasságára senki sem kiváncsi, merthiszen nekik nem kell felvételi vizsgát tenni. Avagy, ha ebben az esetben megvan a teljes hitele az

első vizsgáló bizottság véleménynek, miért nem lehet az meg a magántanulóknál is? Miért kell a magántanulókat faggatni újra ezzel, holott a hivatalos oklevél tanúsága mellett a megkövetelt 1 esztendei gyakorlat még ujabb biztosítéka az elemi iskolai paedagogiai jártasság megszerzésének. Fel kell tételeznünk, hogy azt a gyakorlati évet azért szabta egyik felvételi feltételül a szabályzat a magántanulóknak, mert ettől paedagogiai ismeretük szélesbedését várja. De vajjon a gyakorlati idő eredményéről nem a tanító hivatalos működési bizonyítványa adhat-e leginkább felvilágosítást? Bizonyára több joggal s alaposabban, mint a képzőintézetben tanult paedagogiai tárgyakból való ismételt leckéztetés. Hiszen a felvételi vizsgálaton a legjobb esetben is csak a tanító egy sikeres vizsgálatáról lehet szó, mig a működési bizonyítvány adatainak egy hosszu esztendei megfigyelés leszürődött tapasztalatából kell kialakulni. Miért tegyük hát egy tanítóember egész jövőjét, felvételét, vagy fel nem vételét percek eredményeitől függővé? Hiszen az illető érdemes, vagy érdemtelen voltának az alap és képesítő vizsgálaton kell kitünni.

Itt dől el: méltó-e elméleti s gyakorlati képzettségénél fogva arra, hogy a polgáriskoli tanárság sorába kerüljön. Ez a lényeg, melyet az említett intézkedés által különben is formasággá tett felvételi vizsgálat amúgy sem érinthet.

M.

Tanügy.

A POLGÁRISKOLA FELADATA A MAGYAROSÍTÁS TERÉN ÉS A MAGYAR NYELV TANITÁSA A FELVIDÉKEN.*) A polgári iskola célja az ipar és a kereskedelem terén működő polgárainknak megadni azon általános műveltséget, amelyre az életben minden művelt embernek szüksége van. A felvidéken azonban a polg. isk. célja nemcsak egy bizonyos osztálynak nevelése, nemcsak a tanulóifjuság kiképeztetése, hanem a nemzeti eszmének terjesztése minél szélesebb körökben. Itt a polgári iskola kulturközpont a magyarosítás érdekében. Az iskolai életnek nemcsak az iskola falai között kell lefolynia, de az iskola egy valógos misszionak a szolgálatában áll és kell is, hogy álljon. Az összes tantárgyak egy főcélt szolgálnak és ez a magyar nyelv, magyar gondolkodás és a hazaszeretet terjesztése. Leginkább áll ez persze a magyar nyelv tanítására.

Ami különösen a magyar nyelv tanítását illeti, erre nézve a következőket óhajtom röviden elmondani. Az I. osztályba lépő fiú alig beszél magyarul. Itt tehát a tanításra egész más feladat is vár, mint magyar vidéken, hol a magyar nyelvet minden növendék nemcsak teljesen, de tisztán is beszéli és magyar érzelmü is egyuttal. Itt mind erre még csak az iskola neveli és azért a főcél érdekében a nyelvtan beható tárgyalásának háttérbe kell szorulnia. Nyelvtan tekintetében a fő csupán: keveset elsajátítani, de ezt feltétlenül és könnyü világos nyelvezetben. A nyelvtani kategoriák megkülönböztetése a legvilágosabb legyen. Az oktatás főgerincét azonban nem a nyelvtan, de a helyes, magyaros beszéd elsajátítása képezze. Ez egyszerü nyelvezetü olvasmányokkal érhető el legínkább. Tankönyveink legtöbbje, a legkiválóbbakat sem kivéve, csupán magyar vidék számára készítettek s kiválóságuk dacára nemzetiségi vidéken nehezen alkalmazhatók; nemcsak a gyakorta hosszú olvasmányok, költemények, de nem eléggé egyszerü nyelvezetük miatt sem. Felvidéken a tanítás fősulyát kell, hogy a a helyesírás elsajátítása és a nyelvtani szabályoknak a beszédben való alkalmazása képezze; e kettő sok szóbeli és irásbeli gyakorlattal karöltve. Könyveink legtöbbje e két követelmény között az utóbbit teljesen elhanyagolják. A nyelvtanban a leckék s nyelvtani szabályok közt is felveendök olyanok, melyek a nyelvtanilag helyes beszéd szolgálatában állanak és az illető fiú anyanyelvének, jelesen a tót nyelv és a magyar nyelv közötti eltéréseket figyelembe veszik. Számolni kell a gyerekek anyanyelvével és a gyerekek fejletlen gondolkodásmódjával. A tót nyelvü gyerek tótosan gondolkodik. Magyaros gondolkodásra kell őt szoktatni. Magyar vidéken a nyelvtani alakok tárgyalása is könnyebb; nemzetiségi vidéken sokkal nehezebb éppen a magyaros kérdezés és gondolkodás hiányosvolta miatt.

Ami a magyarnyelvü fiúnak vérébe ment át, mindaz itt nincs meg nemzetiségi vidéken, tehát sok olyasra is kell kiterjeszteni figyelmünket, amire magyarvidéki intézetben felesleges. Azért kivánatos e vidéken a tantervben a magyar nyelvi órák szaporítása.

Vannak növendékek, kik az I. o.-ba lépve, még e közönséges fogalmakat: utca, róka, nap stb. sem ismerik. Bármennyire küzdünk a direkt módszer mellett, ilyen alkalomkor leggyorsabban úgy segíthetünk, ha az ismeretlen szót tótul mondjuk meg. A szavakat a szójegyzékbe bejegyeztetjük és így növendékünk elméjében megmarad. Akárhányszor előfordul, hogy egy közönségesebb fogalmat is csak képpel vagy gyors felrajzolással lehet megértetni. Nyelvtan tanításban nemzetiségi vidéken különösen előnyös azon módszer, hogy a kifejtés alapjául szolgáló mondatokat a fiukkal táblára és füzetbe iratjuk. Ezzel a fi-

Koller István verbói polg. isk, tanár, intézetünk egykori hallgatója ily cimű értekezésének egy részét mutatjuk be itt olvasóinknak,

gyelmet lekötjük és egyuttal helyesírási gyakorlatot is végeztetünk, ami e vidéken nagyon fontos nyereség. A megtanulni való nyelvtani feladat 6—0 sornál soha sem legyen több, sőt gyakran csak 3—4 sor. A fő a kellő kifejtés és begyakorlás. Az iskolában kell már a leckét elsajátíttatni. Ez különben is modern paedagogiai követelmény. A gyakorlatok között fel kell venni sok olyat is, amely az illető vidék (tót, német) nyelvének különös sajátságait is szem előtt tartja, továbbá az idegenszerű beszéd leküzdését célozza és a hasonló kiejtésü hangok helyes alkalmazását és irását szem előtt tartja. Ilynemü tollbamondások is célszerüek A nyelvtani alakoknak a mondatban való felismerése csak a legvilágosabb tárgyalás alapján lehetséges és könnyü módszerrel kell a felismerésnek történnie. A II. o.-ban például sok nehézséget okoz a főmondatok és mellékmondatok tárgyalása s felismerése. A felismerés a közönségesen elfogadott definició alapján, mely szerint a mellékmondat olyan mondat, amely csak a főmondattal érthető, nagyon nehéz a gyermeki elmének. Felismerés alatt értem azt, hogy a fiú tudja megmondani, hogy az alárendelt mondatban a két mondat közül melyik a mellékmondat. A felismeréshez, ha az az előbbi definició alapján történt, nagy nyelvérzékre volt szükség. A nemzetiségi vidéki gyermeknek nyelvérzéke azonban még nem olyan fejlett. Könnyebb módszert kell tehát keresni. Ilyen lesz a kérdező módszer. Ha az összetett mondat két vagy több mondata között az egyikkel kérdezni lehet, akkor ez a mondat lesz a főmondat; amelyek után kérdezhetünk, lesznek a mellékmondatok. Ha egyik mondattal se kérdezhetünk a másik után, akkor a viszony mellérendelt. Elősegítik a helyes megértést az átváltoztatási gyakorlatok is. Alárendelt mondatokból csináljunk egyszerű bővitett mondatokat és fordítva.

Már említettem, hogy olyan leckéket is kell felvenni, amelyeknek tárgya több — azonos kérdésre felelő s könnyen összecserélhető — mondatrész összehasonlitása. Össze kell hasonlítani egymással pl. a tulajdonságjelzőt a »milyen« kérdésre felelő állítmánnyal és az értelmezővel; a jelzőt a módhatározóval. A növendékek folyton tartsák szemük előtt, hogy a jelző a jelzett szó előtt áll. Külön leckében, vagy az év elején vagy az igeragozás alkalmával kell tárgyalni a tárgyasragozás használatának szabályait. Növendékünk ugyanis abban a hitben van, hogy bármikor. ha a mondatban tárgy van, tárgyasragozást használunk; pedig ha pl. a tárgy előtt határozatlan névelő van, akkor alanyi ragozást használunk. Gyakran mond növendékünk ilyeneket: »ő így beszelt el« (»beszélte« helyett). Nyelvérzéke még nem oly fejlett. hogy észrevenné, hogy ez határozott névelővel ellátott tárgyra vonatkozik. Amidőn növendékünk nyelvtanilag helyesen beszél, még akkor is folytonosan szükséges a tanár részéről e kérdés: miért kell azt, amit mondasz, így mondani, ahogy mondod és miért nem másképp? Vagy ha rosszul beszél, folyton kell javitani és a tanult nyelvtani szabályokra utalni.

Az elmondottak képezik tehát nemz. vidékre vonatkozólag a nyelvtan legfontosabb részeit. Ezzel szemben — különösen az I—II. o.-ban — sok mást, ami magyar vidéken felvehető, itt mellőzhetünk. Igy az I—II. o.-ban az ikes igék tárgyas ragozását, a hely-, idő-, mód-, ok-, és célhatározókon kivül a többi határozót és a képzők beható tárgyalását. Rendszeres nyelvtan nem szükséges, de azért a nyelvtani anyag ne legyen kapcsolatnélküli mozaik, hanem az uj anyagot az ismeretekhez fűzzük és az egymáshoz tartozó dolgokat vegyük egymás után.

Nemzetiségi vidéken a kifejtés természetesen teljesen az elemi iskolai fokon álljon. A módszer legyen ugyanaz; a tanítás és kérdezésbe vonjuk be összes növendékeinket. Sőt más tantárgyban se feleljenek egyesek, szerény véleményem szerint, de minden órában lehetőleg mind 1—2 kérdésre.« A földrajzi, történeti és természetrajzi tárgyakban ez ugyan csaknem kivihetetlen, mert tankönyveink e tárgyakból túlsokat ölelnek fel, amit a növendék oly maradandóan ritkán képes elsajátítani, hogy ne csak elbeszélni tudja, de a legapróbb kérdésekre felelgetni is tudjon. A módszer tehát az elemi iskolai. E helyen csak a kifejtendő mondatokra volna még egy megjegyzésem. E mintamondatok valamint a növendékekkel alkotandó mondatok ugyanis necsak a tárgyalt olvasmányokból vétessenek, hanem a gyermek egyéb ismeretköréből és az életből is; ez által a fogalomkör tágul és a szókincs gyarapodik.

A hiányzó nyelvérzék fejlesztését persze különösen a sok szóbeli és irásbeli gyakorlat mozdítja elő. Az utóbbiaknál a témák megválogatásában nagyon fontos a fokozatosság s minél több fogalmazás mindenféléről. Ezek azon elvek, a melyek nemzetiségi vidéken szemelőtt tartandók.

A TANÍTÓ- ÉS TANÍTÓNŐKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁRJELÖLTEK KOLLEGIUMAINAK SZERVEZETI SZABÁLYZATA. A vallás és közokt. ügyi m. kir. miniszternek 1906. évi október hó 15.-én 76.629/1906. sz. alatt kelt rendeletével. Ez a címe annak a kék füzetnek, melyet most második kiadásban birunk a fentnevezett miniszteriumtól. A tanítóképző-intézeti tanárjelöltek kollegiuma tehát új szabályzatot nyert. Lényeges változás történt e téren. Eddig a tanárjelölteket polgáriskolai tanári oklevelük alapján oklevelük minőségének sorrendjében (Tiszta jeles, vagy 1—2 jó osztályzattal) vették fel az egyes szakokra. S az jött vissza e magasabb képesítésre, akit quasi visszahívtak. Most nyilvános pályázatot hirdet a miniszterium, mely a végzendő osztály előtt felolvasandó és kifüggesztendő. Második lényeges változás az, hogy ezen évtől fogva a tanárjelöltek vizsgára kötelezettetnek, melynek eredményéről oklevelet kapnak. Eddig csak a kollégiumok voltak kötelezők és négy félév elvégzése után az index alapján kiállított »végbizonyítványt« kaptak.

Olvasgattunk egyet-mást a képzésről és képesítéséről. A tanárképzés célja a filozofiai és paedagogiai tanulmányok behatóhb megismerése mellett, hogy (b. pont.) »egy-egy szakcsoportba foglalt tárgykörben a jelöltnek szakképzettségét kiegészítse s ezenkivül a szakcsoportnak legalább egyik tárgyában mélyebb tudományos képzettséget adjon.« Ennek elérésére és előmozdítására kollegiumokat szervezteek (jobban mondva a régit megújítják,) melyet ezután is a Paedagogiumban és az Erzsébet nőiskolában helyeztek el. Az elméleti képzés az egyetemen, a gyakorlati (didaktikai) pedig az erre kijelölt (most bpesti I. ker. fiú és II. ker. leány) tanítóképző-intézetben történik.

A szakcsoportok a következők:

I. Filozofia és paedagogia.

II. Magyar nyelv és irodalom, történet, földrajz.

III. Magyar nyelv és irodalom, német nyelv és irodalom.

IV. Történet, földrajz, német ny. és irodalom.

V. Mennyiségtan, természettan (a természettani és csill. földrajzzal.)

VI. Állattan, növénytan, chemia ásványtannal, természettan.

A szakcsoport egyik tárgya — szabad választás szerint — főtárgy; a többiek melléktárgyak.

A jelöltek kötelessége fő és melléktárgyakat hallgatni legalább heti 20 órában és 12 órából sikeres colloquiumot felmutatni. A didaktikai képzés hospitálásból és tanításból áll. Rendszerint az I-évesek hospitálnak, a II. évesek pedig tanítanak, mindannyian 1—1 hónapig. Ennek befejeztével bizonyítványt kapnak, mely a vizsgálatnál szükséges.

A kollegium tagjai kétfélék: belső tagok és külső tagok. Úgy egyik mint másik csoportnak tagjai azon polgáriskolai tanárok lehetnek, (az első szabályzat szerint) akiknek oklevele azokból a tárgyakból, amelyek a tanítóképző-intézeti tanári szakcsoportjának is tárgyai jeles osztályzatú, a többi tárgyakból legalább jó osztályzatu. (Egy későbbi rendelet ezt kibővíti és csak annyit követel, hogy főtárgyából legyen jeles, a többiből legalább jó osztályzatú.)

A képesítésre a vall. és közokt. ügyi m. kir. miniszter állami vizsgálóbizottságot nevez ki Budapest székhellyel. Ez áll elnökből, alelnökből, vizsgálóbizottsági tagokból és jegyzőből. Az elnök és a vizsg. bizottság tagjai egyetemi és műegyetemi tanárok. A vizsgálat zárt irásbeliből és nyilvános szóbeliből áll. Az irásbelinek azonban visszavető hatása nincs. A szóbeli vizsga sikertelensége után kétszeres javítás engedhető. A sikeresen befejezett vizsgálat után a bizottság pergamenre irott oklevelet ad.

A szabályzat 31. §.-a így szól: Okleveles középiskolai tanárok kérhetik képesítésök kiterjesztését tanítóképző-intézetekre, ha középiskolai tanári oklevelük szakcsoportja magában foglalja valamelyik tanítóképző-intézeti szakcsoport teljes tárgykörét. Ezen esetben az illető szóbeli vizsgálatot tesz a filozófia és paedagogia történetéből és szervezettanból. Ezután bizonyítványa hátára vezetik rá a képesítés eredményét.

Szükséges volt az, hogy a tanárképzést új szabályzattal lássák el. Valljuk meg, a társadalom nagy rétege nem ismerte el a tanítóképző-intézeti tanárokat a gimnáziumiak mellett állóknak, Tudjuk, hogy akik ezen új szabályzatot készítették, maguk sem voltak a vizsgálat barátai, de a közvélemény kényszerítette őket arra, hogy azt elrendeljék. Belátták, hogy sokkal több haszna volt annak, mikor a tanárjelöltek szakjuknak egy kisebb körével speciálisan, — mondhatjuk szakszerüen és tudományosan foglalkoztak. Most a 4 félév kevés arra, hogy a középiskolai tanárképzői vizsgálat követelményeinek igazán jól megfelelhessenek. Mert az egyetemi elfoglaltság mellett még sok didaktikai gyakorlattal és egyéb tanulmányokkal is meg vannak terhelve. Egy hónapi hospitálás, egy hónapi tanulás, szemináriumi gyakorlatokkal a kollegium vezetőtanárával, minden tantárgyának német nyelven való gyakorlata, a latin nyelv tanulása, torna stb. stb. Az időnek lehetetlen beosztásából is következik, hogy vagy egyiket vagy másikat elhanyagolja. Hova tünt el a szakképzés? Belemerült a melléktárgyakba.

A tanárjelöltek létszáma is tetemesen gyarapodott az által is, hogy a felvételi követeléseket meglehetős alacsonyra szállították le, de meg azáltal is, hogy a külső tagok osztályát is megujitották. A középiskolai tanárok bizonyítványának átírása pedig határozottan ellensége a kollegiumnak. A képesített tanárok számát ezzel tetemesen növelik és ezen szaporodással szemben az állások nem, hogy lépést tartanak, hanem fogynak. Egy-két esztendő mulva csak pótlásra lesz szükség. A tanítóképzőkben működő körülbelül 200 tanár közül 80% fiatal erős, a többinek pedig 1—2 éve van hátra. No de ez a jövő gondja.

A tanitóképzőintézeti tanárság hálás szívvel gondolhat csak miniszteriumára, ha tanulmányozza a szabályzatot. Régen érzett szükség volt erre. Jóakaratu törekvés ügyeinek vezetőjétől, hogy őket mindenben a középiskolaiak közé igyekszik sorozni. Sőt náloknál még kedvezőbb helyzetet kiván teremteni számukra. Erre vall legutóbbi tervezete is, melynek megvalósulása még az országgyüléstől függ. Ugyanis az eddigi egy évi megbizotti intézményt a miniszterium megszünteti és a fiatal tanárokat azonnal segédtanárokká nevezi ki. Itt sem fognak egy évtízedig vesztegelni, hanem pár év alatt rendes tanárokká lépteti elő. A VIII. fizetési osztályban 12, a IX.-ben 11 új helyet szervez. Ezen intézkedésével a méltányosság terére lépett a miniszterium, mert miért legyenek hátrább azok a társadalmi helyzetben a középiskolai tanároknál, akik egy évvel tovább küzdenek mint ők?

Megemlítjük még, hogy az új szabályzat m. évi szeptember hóban érvénybe lépett, a képzés aszerint történik, sőt az idei másodévesek vizsgálatra kötelezetnek.

L—k E—ő.

ÚJ POLGÁRISKOLÁK ÁLLÍTÁSA. Az 1907. évi állami költségvetés a közoktatásügyi tárca rovatában 5 új polgáriskola állításának költségeit veszi jegyzékbe. E szerint új iskola nyílik meg *Abrudbányán, Békés-Gyulán, Huszton, Győrött* és *Zólyomban* — megfelelő tanügyi személyzettel.

A Paedagomiumon pedig a következő 1907—8. iskolei évben egy új tanári állás s egy gyakorló polgáriskolai tanári állás fog szervezkedni.

NÉPOKTATÁSI STATISZTIKA AZ ELMULT ISKOLAI ÉVRŐL. A közoktatásügyi kormány jelentése szerint az elmúlt iskolai évben 3,125,000 iskolaköteles gyermek közül 2,462,000 járt iskolába. Tehát 663,0 0 iskolaköteles gyermek nem részesült a medkivántató oktatásban! 16,510 elemi népiskola szolgálta a népoktatás ügyét. Ezek közül 1993 állami, 1456 községi, 12,769 felekezeti, 29 társulati és 263 magániskola volt. A tanítás nyelve magyar volt 9522, emellett más is 2142 iskolában, a többiben idegen.

A polgáriskolák száma az elmúlt évben *tizeneggyel* szaporodott. Életbe lépett a felső nép- és polgáriskolai iskolalátogatási intézmény. 14 iskolalátogató 168 iskolát vizsgált meg.

A tanító és tanítónőképző-intézetek száma nem változott; volt 49 tanítóképző és 40 tanítónőképző. Megjegyezzük végül, hogy 1,145,000 kisdedóvási kötelezettséget elért korú gyermek közül csupán 230.000 részesült gondozásban 2551 kisdedóvó intézetben.

GYORSÍRÁSI ÓRÁK INTÉZETÜNKBEN. E tanév a második, amelynek folyamán itthon, intézetünkben, szakképzett egyén vezetésével tanúlhatjuk a gyorsírást. Jogosan ütődhetnék meg akárki, hogy még csak most, — de ne bántsuk a multat. Örvendjünk, hogy végre nálunk is helyet talált e rendkívül hasznos ügyesség, amely a mai társadalmi rendszer egyes ágainak úgyszólván nélkülözhetetlen észközévé lett aránylag rövid idő alatt. Még mindig nem műveljük ugyan eléggé, de ennek oka egyrészt intézetünk sajátságos, érdekes tanterve, órarendje, amely ugyancsak elég munkával terheli hallgatóit, másrészt pedig anyagi helyzetünkben rejlik, amely igen sokat kényszerít, arra, hogy szabad idejét elvonja tulajdonképeni munkakörétől. Ezek ellenére is tavaly, amidőn még csak igazgatói engedéllyel és az önként jelentkezők anyagi megterhelésével állhatott fenn a tanfolyam, jelentkeztek 39-en, (3 haladó), ezidén pedig amidőn a miniszterium megbizásából tanít Bajusz Károly, 65-en, (6 haladó) vesznek részt a gyorsírási órákon. Ez mindenesetre szép haladás, de még nem elég. A gyorsírás is megérdemelné, az intézett hallgatóinak is igen nagy hasznára válnék, ha rendszeresített mellékszakcsoportul illesztenék tantervünkbe ma, amidőn mind többen belátják, hogy mily óriási előnyöket nyujt, mennyi időt és fáradtságot takaríthatunk meg általa, — s amidőn már egész komolyan foglalkoznak a tervvel, hogy általában kötelezővé tegyék az erre alkalmas iskolákban. Ma, mostani tantervünk mellett is örömmel üdvözölnők ez ujítást, de még könnyebben végrehajtható az akkor, ha intézetünk sokat sürgetett és sokáig már nem halasztható reformját megvalósítják. Ugy legyen! U—A.

Irodalom.

Rovatvezető: TÉGER BÉLA.

MIKSZÁTH ALMANACHJA 1907-RE. *) Nem idegent mutatunk be. Régi, jó ismerőse a magyar olvasóközönségnek Mikszáth Almanachja. Már őszutón ott díszeleg a könyvpiac ujdonságai között, nagyszámú barátjai örömére.

Mert hát az a kedves kiállítású könyvecske régi ismerős ugyan, de valahányszor megjelenik, mindanynyiszor olyan sok szépet, érdekeset, ujat tud elmondani, hogy sokáig élvezetes olvasmányúl szolgál. De hogy is ne lenne ujság, erő a tartalmában, amikor a magyar novellairodalom művészei teremtették meg. Mikszáthon kívül az idén is Herczeg Ferenc, Bródy Sándor, Ambrus Zoltán, Gárdonyi Géza, Bársony István, Heltai Jenő, Sas Ede, Békefi Antal, Lovik Károly, Pekár Gyula, Benedek Elek, Krúdy Gyula, Farkas Pál, Lengyel Laura, tehát mindmegannyi kedvelt ismerős, a modern magyar novellisták jelesei irtak bele.

Ahányan vannak, annyiféle a novella, ahányan vannak, annyiféle hang szól az Almanachból, de mindegyik kerek, eleven rajz teremtője lelkének egy kiválósága.

Bródy Sándor novellájának Palatinszky Janka a hőse. Egy örökké mosolygó, naiv lányka, aki természetes vidámságaival derűt tud árasztani a ház beteg lakóira.

Bársony, az erdei mesék írója itt is egy művészi hangú tündérregét nyújt olvasóinak.

De erőben, kompozicióban ép úgy mrnt színező hangban Pekár »Kölcsönkért Kastétya« áll első helyen. Maga a mese szövés s mellette a jellemek pompás rajza, alakjai, hűsége kiválóan sikerültek. Főhőse »Monsieur de Cholthay«, a vasfejű vén Cholthay Ábrahám fia, akinek emeletig ér az adósság a földszintes kuriában.

Hitelezők s az apai sviháksag példáin növekedik fel a fiú. Megverekedve a vármegye minden valamirevaló nemes urfiával, megfogadja atyjának, hogy négy hónap múlva milliomos menyasszonyt hoz, a roskadó porta régi dicsősége visszaszerzésére. Baden-badenben terem, ahol a iátékbankban nyert pénzzel feltünő fényt fejtve ki, magára vonja a figyelmet.

Egy bálon beleszeret a gazdag és szép Werner Lottikába.

A lányka viszont szereti s látszólag misem akadályozza eljegyzésüket.

De a »gründlich« papa, aki mindenit szúrós szem-

*) Almanach az 1907. évre. Szerkeszti Mikszáth Kálmán. Egyetemes Regénytár XXIII. évfolyam 4—5 kötete. Singer és Wolfner kiadása. Ára díszkötésben 2 korona.

üvegen néz, addig nem igéri oda leányát, amíg az ifjú sokat emlegetett »balkáni birtokait« nem látta. Cholthayt egyik rokona segíti ki zavarából. Pompás kastélyát és birtokát egy hónapra oda kölcsönzi néki. Az öreg Werner meg van elégedve vejével, leányát odaadja s a fényes esküvőt az állítólagos birtokon megis tartják.

A bonyadalom most éri el legszövöttebb pontját, mert elérkezett az idő, amikor a birtokot, visszakell adni kölcsönzőjének. Cholthay úgy intézi dolgát, hogy a birtokot egy családi ünnepélyen, kártyajátékban veszíti el.

Most azonban kedvező fordulat áll be. Lottika a maga részéről követeli a játék folytatását s a kastélyt elnyeri tulajdonosától.

Ez az ügyes novella meséje.

Szereplőibon élet, jellem s eredetiség van, akárcsak szinpadon mozognának.

Pedig oda ne jussanak, maradjanak csak mesének, mely lemásolódik az olvasó kedélyvilágába. Mikszáth úgyis panaszkodik a meseevő szinpad ellen pompás előszavában, amely már magábanvéve is rendkívül érdekes része az Almanachnak.

Lapunk más részén szószerint közöljük.

—*a*—*r*.

BEŐTHY ZSOLT: Mikes Kelemen levelei. (Megjelent a »Magyar Könyvtár« c. gyűjteményben.) Beőthy, az ő mély elemző erejével a Leveles-könyvben az *embert* keresi, művében Mikest, az *egyént* állítja elénk; a szív és lélek rejtettebb árnyalatainak finom megfestésével, a feltalált összetevők eredőjének művészi megvilágításával és bemutatásával, a színgazdag egyéni kép, az első egyéni előadás sokrétű hatásának helyes felismerésével.

Ha elolvassuk a Törökországi Leveleskönyvet, mi is úgy vagyunk vele, mint mikor a hang színezetéről ráismerünk a beszélőre; érezzük, hogy Mikes szava csak szívén át juthatott ajkaira, s e szavak igaz, természetes bája, egy őszinte lélek képét rajzolja a mi lelkünkbe is.

De amit mi csak *megérzünk*, azt Beőthy vonásrólvonásra *megis érti*, amit mi csak meghallottunk, azt ő a resonátoron a legindividuálisabb vonásaiban is bemutatja.

Hallottunk sokat a Leveleskönyv többféle jellemvonásáról, de míg mások a felbontott fénynek sugaraival egyenként foglalkozva, s ennek természetét föbb-kevesebb sikerrel kutatva, magát a fényt csak futólag érintették, addig Beőthy a Leveleskönyv összhatását is egy eredményes eszthetikai rajzban mutatja be: »Mikes leveleskönyve olyan, mint egy szép rétség a napalászállatnak derűs, de enyhe sütésében: haszonra rendeltetve, de képében a mezei virágok gyöngéd mosolyával, a sugarak eleven játékával, az alászálló borulat mélyülő melankhóliájával megillető, szívbeli gyönyörűséget kinálva mindenek előtt és mindenkinek.«

Hogy a Leveleskönyv ilyen hatást irt lelkébe és hogy sikerült néki a műben az *egyént* feltalálnia, azt csakis a részletek gondos megfigyelése s a feltalált jeleken való mély elmélkedés eredményezhettte.

Ezek útján juthatott azokhoz az uj szempontokhoz is, amelyek vizsgálódása során itt-ott felcsillannak s elősegítik ítéletei hűségét, igazságát.

A Törökországi Leveleskönyvben a XVII. századbeli erdélyi irodalom u'olsó fecskéjét ismeri fel, s a Márvány-tengerpart bujdosúiban az erdélyi nemzeti fejedelemség tradicióinak pisla mécsét látja, kiknek Mikes az emlékírójuk.

Beőthy Mikes lelkének nagy átalzkulásában, amelyben ábrándozó gondolkodása gyakorlati irányba tért, sorsában keserűség nélkül megnyugodott. A hanyatló magyarság pszychyiógiai átalakúlására sok, jellemző magyarázatot talál.

A levelek keletkezése körülményeire vonatkozólag Toldy Ferenc azok igaz volta ellen összehordott bizonyítékait Beőthy csak azzal toldja meg, hogy Mikes egy ellenmondására mutat rá, továbbá arra, hogy Mikes levelét Ámen-nel végzi, amelyben ő befejezést, irodalmi végszót ösmer fel.

Beőthy finom eszthetikai érzéke a Leveleskönyvben az első magyar munkát látja, mely az emberi lélek valójának minden elemével, »egyéni sajátosságának eredeti összetételében, életének mozgalmas elevenségében tisztán és teljesen tár fel előttünk.«

Ballassának befejezettebb, teljesebb lírájú követőjét Petőfi elődjét látja a Leveleskönyvben. De Beőthy nemcsak a Leveleskönyv vizsgálata közben jut uj irodalomtörténeti szempontok nyomára, de végső fejezetében, midőn tanulmánya eredményeképen Mikes emberi vonásait írja le, uj forrásra, uj indítékra bukkan. Mikes annyit hangoztatott egyéniségének még sohasem említett anyajellegére mutatott rá, midőn csodálatos lelki egyensulyában, megnyugvó szerelmében, naiv, becsületes érzékiségében, néha borsos tréfakedvében *testi ereje, duzzadó egészsége* megnyílvánulását látja.

Ime megjelöli az egyéni lélek fiziológiai alapját, forrását.

Általában sikerült Beőthynek Mikes igazi egyénisége feltalálása s festői képben való bemutatása.

Kiváló tanulmánya nemcsak valóban méltó ahhoz a pompás műhöz, melyet a kormány megbízásából több irodalmi jelesünk szerkesztett, s mely díszes, magyar külsőbe öltözteti a Törökországi Leveleket, hanem olvasása Mikes örökerejű sorainak értelemmel kapcsolódó érzelmi, tehát igazi eszthetikai élvezetéhez is kiválóan alkalmas.

PAP ILLÉS: II. Rákóczi Ferenc élete. (Magyar Könyvtár.) Beőthy kiváló essay-je után mélyebb lélegzetet kell vennünk, ha Pap Illés »II. Rákóczi Ferenc Élete« című rajzáról akarunk szólani.

Ami Beőthy művének vizsgálatánál és jellemzésénél

úgy megragadt bennünket, az emberi egyén megrajzolására irányuló sikeres törekvésnek itten semmi nyoma.

Az író Rákóczi Ferenc életrajzát igéri, de igéretét még gyöngén sem tudja beváltani. A történelmi életrajzok sokszor legendaszerüségükkel, sokszor tudományos szárazságukkal, az *emberi* nagyság megérezteté sét lehetetlenné teszik.

Pap könyve legendaízű, ha felosztását (1. Ifjusága. 2. Szabadságharca. 3. Megdicsőülése) tekintjük, de ugyancsak száraz, ha elolvassuk. Úgy érezzük, mintha valamely meghatározott cél felé indulnánk, de útközben itt is, ott is leköti valami figyelmünket, amelynél ott felejtjük magunkat s folytonosan járva el is tévedünk, célhoz nem jutunk s még hozzá el is fáradunk. Ebből a könyvből nemcsak, hogy nem elevenedik meg senki előtt Rákóczi nagyalakja, fényes egyénisége, sokrétű lelke, nemcsak, hogy nem értjük meg, miként lett a kis német neveltből magyar szabadsághős, de a stilus pongyolasága egyenesen elkedvetlenít bennünket a végigolvasásától is.

Úgy tetszik nekem, mintha a szerző Mikes leveleit, Rákóczi iratait, Thaly tanulmányait nem összevegyítette, hanem összekeverte volna, nem a maga irói felfogásán átidomítva, de eredetiségüket következetes hűséggel megőrizve.

Pap Illés könyve, bizony irodalmi színvonalat sem ér el, s ugyancsak iskolai gyakorlat színvonalára redukálódik.

AZ ÓKORI NEVELÉS TÖRTÉNETE. Vezérfonal egyetemi előadásokhoz. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter megbízásából írta dr. *Fináczy Ernő* a budapesti kir. tud. egyetemen a paedagogia nyilv' rendes tanára. Budapest, Hornyánszky Viktor könyvkiadóhivatala 1906. Ára 6 korona. 307. l.

Régi óhajt teljesített és nagy hiányt pótolt dr. Fináczy Ernő most nem rég megjelent könyvével. Nemcsupán az egyetemi ifjak, — akik számára készült ez a könyv elsősorban, — de az egész paedagógusvilág nagy szükségét érezte egy összefoglaló, egységes áttekintést nyujtó és behatóbb neveléstörténeti munkának. Mint maga a szerző is megjegyzi, a feladat roppant nehéz és a vállalkozás is igen nagy, mert e feladat megoldásánál tekintetbe kell venni a nép egész kulturáját, vallását, politikai helyzetét, családi és társadalmi életét, irodalmát, művészetét és gondolkodásmódját. Nem szükséges külön kiemelnem, hogy e feladatnak a szerző derekasan megfelelt, mert a nehéz tárgyat oly sikeresen és oly könnyed modorban dolgozta fel, hogy nemcsupán szakemberek, hanem a laikusok is nagy élvezettel tanulmányozhatják az értékes munkát. És e tekintetben jóval fölülmúlja a hasonló külföldi munkákat is, amelyek rendesen szem elől tévesztik ezt a célt. Sőt határozottan jobb és tartalmasabb a hasonló terjedelmü német neveléstörténeteknél, mint a milyen például a legnagyobb német neveléstörténeti munka, *Schmidt K.: Geschichte der Pedagogik*" c. 4 kötetés műve, mert sokkal mélyebb, behatóbb és önállóbb kutatásokon alapszik.

De nemcsupán ezen jó tulajdonságainál fogva üdvözöljük nagy örömmel e munkát, hanem főképen azért, mert egy oly munkát kaptunk általa, amely az eddigi monografikus dolgozatok és a művelőgéstörténeti munkák töredékes ismertetései helyett végre egy egységes és bő munkát nyújt, amely a legnagyobb mértékben kielégíti várakozásainkat. Az által, hogy bőven vesz be szemelvényeket a görög es római nevelésre vonatkozó ókori művekből magyar fordításban, igen nagy szolgálatot tett azoknak, akik nehezeu juthatnak ezen eredeti művekhez, de különösen azoknak, akik a klasszikus nyelvekben nem jártasak. E mű végre véget vethet azoknak a jogos panaszoknak, hogy a neveléstörténete a tanítóképző-intézetekben roppant hiányos és silány, mert a növendékek a tankönyvön kivül egyáltalában nem juthattak oly segédkönyvhöz, amelyből a nevelés történetét részletesebben megismerhették s a paedagogiai szerzőket eredetiben vagy fordításban olvashatták volna. Igy tehát egy neveléstörténeti olvasókönyvet is pótol ez a jeles munka,

Amely különben négy részből áll. Az első rész a keleti népek neveléstörténetével foglalkozik. Itt különösebben a kinaiak, az egyptomiak, a hinduk és az óperzsák nevelését tárgyalja. Ez a rész az adatok szegénysége miatt csak igen rövid és szemelvényeket nem közöl. Ez ugyan nem von le semmit a mű értékéből, de mégsem oly értékes és érdekes rész, melyben bő szemelvények kiséretében tárgyalja a görög, a római és a zsidó paedagogiát.

Nagy érdeklődéssel várjuk a munka folytatását, a középkori és az ujkori nevelés történetét, amelyekhez a szerző megis kezdte a részletanulmányokat. A folytatás ily előzmények után még sokkal többet igér a jövőre nézve.

Lux Gyula.

A MAGYAR NYELVŰ HÍRLAPOK ÉS FOLYÓIRATOK STATISZTIKÁJA 1780-TÓL 1905-IG. Az első magyar hírlap 1780 jan. 1-én jelent meg Pozsonyban (Ráth Mátyás *Magyar Hírmondója.*) Budapesten 1788 okt. 8-án szerdán indult meg az első magyar rendes hírlap Magyar Merkurius címmel, hetenkint kétszer járt és Paczkó Ferenc betűivel nyomatott Pesten. A második lap Pesten az 1806. jul. 2-án keletkezett *Hazai Tudósítások*: szerk. Kulcsár István. Ez volt az első magyar hírlap, mely 4-rét alakban jelent meg és hosszabb életű volt.

1830-ban	10	magyar	hírlap	s	folyóirat	van.		
1840 elején	26	»	»	»	»	»		
1847-ben	33	»	»	»	»	»		
48—49-ben	86	»	»	»	»	»		
1850 elején	9	»	»	»	»	»		
1854-ben	20	»	»	»	»	»		
1861 elején	52	(Vasárnapi Ujság stat. szerint.)						
1862 elején	65	1877	elején	268	1892	elején	676	
1863 »	80	78	»	281	93	»	699	
1864 »	70	79	»	321	94	»	735	
65 »	75	80	»	368	95	»	806	
66 »	81	81	»	368	96	»	801	
87 »	80	82	»	356	97	»	1100	
68 »	140	83	»	412	98	»	1207	
69 »	163	84	»	427	99	»	1103	
70 »	146	85	»	482	1900	»	1132	
71 »	164	86	»	494	901	»	1156	
72 »	198	87	»	516	902	»	1216	
73 »	201	83	»	539	903	»	1262	
74 »	208	89	»	561	904	»	1330	
75 »	246	90	»	636	905	»	1613	
76 »	240	91	»	645				

Létesítsünk zászlóalapot!

Körünk 1906. dec. hó 6-án tartott közgyülésén Gilde József kartársunk indítványt nyujtott be intézeti zászlóalap létesítése tárgyában. »Már sokszor hangoztattuk — úgymond az indítvány, — egy intézeti lobogó beszerzését és sokszor igértük az ehhez szükséges pénzalap megteremtését — de csak a szükség óráiban.« Az indítványozó ezeket a szükség óráiban felmerült terveket akarja megvalósítani a zászlóalap megteremtése által, melynek megszerzésére s kezelésére négy tagból s ügyvezető elnökből álló bizottság szervezését ajánlja. A terv szép és nemes intentiojú, de a bizottság szervezését nem látjuk indokoltnak. Mért kelljen erre külön bizottságot alakítani, mikor Körünk választmányának épen az *Alapszabály* szerint kijelölt hivatása, hogy a tisztviselőkkel együtt a Kör határozatainak végrehajtásáról gondoskodjék. Ha tehát Körünk szükségesnek mondja ki zászlóalap teremtését, vagy mindjárt meg is jelöli, hogy mi módon kivánja ezt megtenni, vagy egyszerüen a választmányhoz utalja az ügyet, hogy gondolkodjék róla s tegyen javaslatot a legközelebbi közgyűlésnek. Azonban mindkét esetben köteles a választmány az alap megteremtésére szükségesnek mondott intézkedéseket végrehajtani. E szerint a külön bizottság egyik feladata — az *alap megteremtése* elesnék, mert erre a választmány a hivatott tényező. Másik feladata — az *alap kezelése* pedig nem lehet más tisztje, mint a Kör pénztárosáé. Mért csorbítanók meg a pénztáros hatáskörét? Ha a Kör vagyonának, összes bevételi s kiadási ügyeinek lehet intézője, akkor kezelheti a zászlóalapot is. Személyisége biztosíték, de különben is az ellenőr, a Kör elnöksége, valamint a választmány és közgyűlés ellenőrzői szerepe minden pénztárosra kiterjed, mig a szervezett bizottság számára külön ellenőrzésről is kellene gondoskodni. Vagy határozatilag kötelezni a Kör előtt való időnkénti leszámolásra, vagy az elnökséget bízni meg a pénztár időnkénti megvizsgálásával s erről való jelentéstételre kötelezni. Szóval sok új intézkedés volna szükséges, az eljárás komplikálódnék, pedig a Kör pénztárosa által egyszerűen elintézhető. Úgy látszik átérezte ezeket Körünk is, mert kimondotta ugyan a zászlóalap megteremtésének szükségét, de az ügyet a választmányhoz utalta tanulmányozás és részletes jelentéstétel végett. A választmány még ezideig nem foglalkozott az üggyel, — mi nem is akarunk határozatának elébe vágni, de óhajtanók s ezt nyíltan kifejezzük előre is, hogy a zászló alap teremtését ne a szokásos úton-módon: *gyűjtés megindításával* eszközölje. A gyűjtések annyira elszaporodnak, hogy lassanként megunottá lesznek s nincs is mindig kellő eredményük. Ellenben Intézetünk hallgatósága tud pompás zeneestélyeket randezni — minden belépti díj nélkül, csupán tiszteletből híva meg a Kör s a polgáriskolai tanárjelöltek iránt érdeklődő közönséget. Most hát zászlóalapjának megteremtése érdekében is tudjon zeneestélyeket rendezni — belépti díjjal. Nem hiszem, hogy az a nagy és tisztes publikum ilyenkor megfeledkeznék róluk!

Figyelmébe ajánljuk a választmánynak a zászlóalap szerzésnek ezen helyes és sikert biztosító eszközét. Ha valaki tud más célhoz vezető eszközt is, ám vesse fel inditványát. Minél több az eszközünk, annál jobban biztosítjuk a célt: *a zászlóalap megteremtését.*

Különfélék.

B. U É. K. 1907. Lapunk olvasóinak s mindazon kollegáinknak, kik szívesek voltak soraikkal, megemlékezésükkel szerkesztőségünket felkeresni, *boldog új esztendőt kivánunk!*

IFJUSÁGI KORUNK irodalmi osztálya 1906. dec. 9-én rendezte második gyűlését. A műsor első száma *Kovách Árpád* zongora s *Nemes Lipót* hegedű játéka volt.

A tetszéssel fogadott zeneszámot *Frank Antal*nak néhány mathematikai hamisságról tartott felolvasása követte. Az érdekes felolvasás után *Képessy Béla Tompa* »Három a daru« költeményét szavalta el, majd

Horváth Dezsőnek II. Rákóczi Ferenc anyjáról írt ügyes tanulmánya s Sárossy Gergely megfelelő bírálata következett. A szépen sikerült gyűlés *Irtzing Ferenc* és *Becht József* zongorajátékával ért végett.

MÉG EGYSZER AZ IPARVÉDELMI MOZGALOMRÓL. Lapunk mult számában közölt cikkünkhöz mintegy pótlásúl a következő felvilágosító sorokat szolgáltatta *Lux Gyula* kollegánk:

»Ifjúságunk iparvédő mozgalma a tulipán mozgalommal van kapcsolatban. A mozgalom körűlbelűl a múlt év április havában kezdődött. Ekkor kezdtünk szervezkedni, hogy a Kossuth-Szövetség programmját mi is magúnkévá tegyük. Célunk az volt, hogy a budai kereskedőket vonjuk bele a Magyar Védő Egyesületbe. Előzetes tájékoztatás végett elmentünk az egyesület igazgatójához Dobieczky Józsefhez, akitől részletes tájékoztatást s a szűkséges nyomtatott utasításokat, alapszabályokat és aláírási lapokat kaptuk. Azután megalkottuk az ifjúsági iparvédő bizottságot, amelynek gondolom 15 tagja volt, Henter Pál vezetése alatt Hármas csoportokra oszolva kezdtük meg a munkát, bejárván a budai üzleteket, igyekezvén megnyerni a ikereskedőket, iparosokat az egyesület részére. Igyekezetünkkel azonban elkéstünk, amennyiben a Kossuth-Szövetség tagjai időközben a budai oldalt is bejárták, ugy, hogy csupán 2 kereskedőt sikerült megnyerni. Én Rákosi Zoltánnal a főutcát és a dunamenti kereskedéseket jártam be. Sok helyen kaptunk ugyan igéreteket a belépésre, de ívünket nem akarta aláírni egy sem. Sőt sok helyen szinte kiutasítottak.

Munkásságunkról beszámoltunk az ifjúsági Körnek annak idején.

Közben megalakult a Magyar-Védő-Egyesület Ifjúsági-Osztálya. Az alakuló gyűlésen a mi ifjúsági iparvédő bizottságunk képviseletében jelen volt Henter Pál, meg én. A tisztikar választásánál szóba hoztam a mi képvisetetünket is és választmányi tagokul Henter Pált és Rákosi Zoltánt ajánlottam s végül engem is megválasztottak. A gyűlés után külön kértem az Ifjúsági-Osztály elnökét Violát, hogy mindenről értesitsen. De sajnálattal kellett tapasztalnunk, hogy a mai napig hozzánk nem érkezett semmiféle értesités.«

A mellőzés tehát nyilvánvaló. Óhajtandó volna, hogy okáról felvilágosítást nyerjűnk. Kérdést kellene intézni Körünknek a Magyar-Védő-Egyesület igazgatóságához, mely oly őszinte örömmel fogadta tavaly Körünk küldöttségét. Érdekes a dolog azért is, mert ama bizonyos alakuló gyűlés óta a Védőegyesület hivatalos közlönye az »Iparvédelem« is mélyen hallgat a Védő-Egyesület Ifjúsági-Szakosztályáról.

Vajjon meghalt-e a leányzó, vagy csak aluszik?

AZ ORSZÁGOS TANSZERMUZEUM elnökségétől következő felhívás érkezett Körünkhöz:

Igen tisztelt Elnök Úr!

Mély tisztelettel bátorkodom igen tisztelt Elnök urat felkérni, hogy a bölcs vezetése alatt levő Kör nagyérdemű tagjainak becses figyelmét kegyeskedjék az Orsz. P. könyvtár és tanszermuzeumra felhívni. Ugyanis a paedagogiai könyvtár ujonnan rendeztetett, melléje paedagogiai olvasó és állandó tanszerkiállítás rendszeresíttetett. A könyvtárban mintegy 6585 munka van, az olvasóba 98 hazai és külföldi tanügyi lap jár, s kiállításban pedig a hazai tanszerkészítők és városok vettek részt, akik kiállított tárgyaikat időről-időre kicserélik.

A hazai kultura és tanügy érdekében kérem még, ha bárminő kívánság vagy megjegyzés merülne fel a paedagogiai könyvek beszerzése, vagy külföldi és hazai tanügyi lapok előfizetése tekintetében, úgy velem közölni kegyeskedjék és én kellemes kötelességemnek fogom ismerni, azokat lehetőség szerint teljesíteni.

Különben: az Orsz. Paedagogiai olvasó és állandó tanszerkiállítás nyitva van állandóan és díjtalanul (VIII., Szentkirályi-u. 47. Ferenc József Tanítók Háza) hétfőn és szerdán d. u. 3—6-ig, csütörtökön d. e 9—12 és d. u. 3—6-ig, szombaton d, u. 3—6-ig, vasárnap d. e. 9—12-ig.

Fogadja igen tisztelt Elnök ur különös nagyrabecsülésem és tiszteletem kifejezését amellyel vagyok

Budapest, 1906. dec. 25.

Dr. Vángel Jenő, elnök.

Szerkesztői üzenetek.

KOLLER ISTVÁN polgáriskolai tanár úrnak, Verbó. Becses sorait vettük. Iránt unk való szíves érdeklődeklődését köszönjük. A küldött tanulmány egy részletét bemutatjuk lapunkban. A másik tanulmány beküldését is igen kérjük. Szíves üdvözletünket!

VITOS ANTAL úrnak, Szolnok. A jegyzet ügyében megtettük a szükséges lépéseket. Az illető jegyzetkiadó értesíteni fogja kegyedet.

KÁRPÁTI ERNŐ polgáriskolai tanár úrnak, Kiskőrös. Szíves soraid nagy örömömre szolgáltak. Addig is míg levélben válaszolok reá bővebben, fogadd érte ez úton igaz köszönetem. A küldött pénzt megkaptuk s intézkedtem, hogy a 2. és 3. számtól kezdve két példányban kapjátok lapunkat. Mindnyájan szívesen üdvözletünket küldjük!

SZILÁGYI SÁNDOR úrnak, Budapest. Kérését amennyiben lehetséges, teljesíteni fogom.

S. D. úrnak, Nagyvárad. Minden magántanulókat érdeklő ügyben szívesen szolgál felvilágosítással lapunk s így az Ön ügyében is megadjuk a magyarázatot. Ez kollegialis kötelességünk. A magántanulóságot azonban fontos elvi okokból nem helyeseljük.

K. Z. Beküldött költeménye ily formában nem közölhető. Javítást kíván.

NEM KÖZÖLHETŐK: Tévedés-e vagy rosszakarat? Télen. Egy pesszimista naplójából. Csendélet a Paedagogiumban, Temetőben.

A kiadóhivatal főnöke: GILDE JÓZSEF.

Felhivás!

Kérem körünk azon tagjait és lapunk azon előfizetőit, kik tagsági-, illetőleg előfizetésidíjakkal hátralékban vannak vagy gyűjtőívbeli tartozásuk van: **sziveskedjenek kötelezettségüknek minél előbb eleget tenni.**

Ehrlich Antal
pénztáros.

STARK FERENC könyv-, zeneműv- és papirkereskedése

Budapest, I., Krisztina-tér 7. szám.
(A krisztina-városi templom mögött)

A **Paedagogiumban** szükséges összes **könyvek** és **jegyzetekből** teljes raktárt tart. **Bárhol** és **bárki** által hirdetett könyv ugyanolyan áron megszerezhető. — Az összes bel- és külföldi **folyóiratokat** pontosan házhoz szállítja. —

Zeneművek, papír- és írószer szükséglet fedezésére különösen ajánlható.

Vidéki rendelések a legpontosabb elintézést nyernek.

PREISACH JÓZSEF

BUDAPESTEN, I. KERÜLET, KRISZTINA-TÉR 3. SZÁM.

Ajánl ujdonságokat úri és női divatcikkekben, menyasszonyi kelengyéket, legujabb blousokat és costümöket, valamint női és férfi „**Kobrak**“ cipőket, melyből Budán kizárólagos raktár van.

A cég alapíttatott 1819-ben, a tanszerraktár fennáll 18.2. óta.

CALDERONI ÉS TÁRSA

Magyarország legnagyobb és legrégibb mű- és tanszerraktárában

BUDAPEST, IV. KER., KISHID-UTCA 8. SZÁM,

mindennemü tanszerek szakértelemmel előállitott minőségben és a legszolidabb kivitelben állandóan nagy mennyiségben vannak raktáron. Fizikai, kémiai, természetrajzi tanszerek, mértani testek gyűjteménye, rajzszerek, stb. dús választékban.

Iskolai használatra, úgyszintén népszerű felolvasások céljaira ajánljuk **saját szerkesztésű vetítőkészülékünket**, mely asbestbéléssel, kitünő szellőztető szerkezettel, 110 mm. átméretű képmegvilágitó lencsékkel, úgyszintén kitünő vetitési objektivvel és egy kettős képváltó kerettel van ellátva. Ezen készülék a legjobb anyagból van készitve és a legtökéletesebb ilynemü készülék.

Ára lámpa nélkül . . . . . K. 130.—

Borszesz-izzófény-lámpa hozzá sűritőszivattyúval és manometerrel ellátva, mely **400 gyertyafény** erejü világitást szolgáltat. **Ára** . . . . . K. 50.—

Üvegképek a világ összes tájairól nagy mennyiségben vannak raktáron. **Darabja** . . . . . K. 1.20

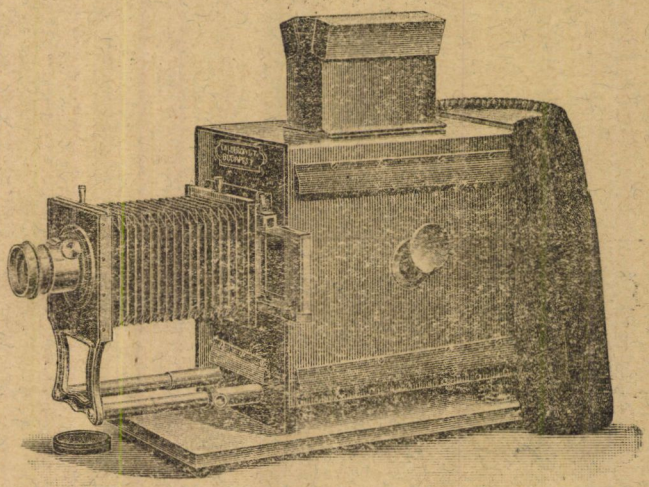

Törvényesen védve! Saját készitmény!

Minden készülékhez ábrákkal ellátott részletes utasítás lesz mellékelve.

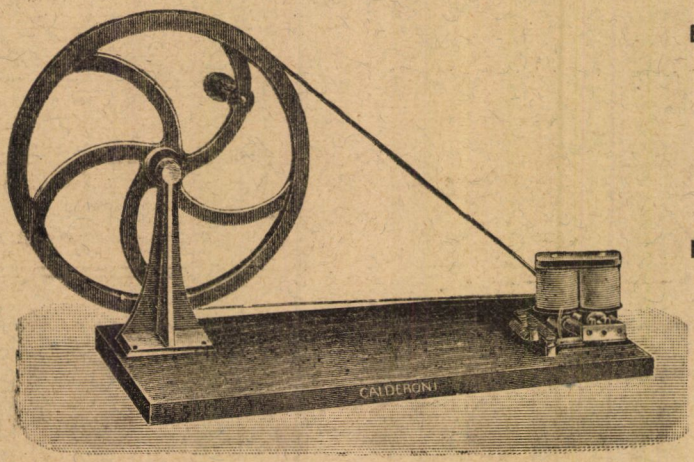

ELEKTROMOTOR kétágu T-induktorral, fényezett tölgyfatalapzatra szerelve és hajtószerkezettel ellátva, miáltal az **mint dynamogép** is használható, mely minf ilyen **egy 10 Voltos izzólámpát megvilágit** (ábra szerint) ... K. 40.—

ELEKTROMOTOR háromágu induktorral fényezett tölgyfatalapzatra szerelve és hajtószerkezettel ellátva, miáltal az **mint dynamogép** is használható, mely mint ilyen, **egy 12 Voltos izzólámpát megvilágit** ... K. 54.—

Ugyanaz kettős áttételü hajtószerkezettel ellátva ... K. 70.—

ELEKTROMOTOR gyűrűs induktorral, fényezett tölgyfatalapzatra szerelve és hajtószerkezettel eltátva, miáltal az **mint dynamogép** is használható, mely mint ilyen, **4 darab 10 voltos izzólámpát megvilágit** ... K. 100.—

EDISON-LÁMPÁK csavaros foglalattal, 4, 6, 8, 10 és 12 Voltosak ... K. 1.—

ÁLLVÁNY csavaros foglalattal, fenti izzólámpák részére, 2 szoritócsavarral eliátva ... K. 3.—

TALAPZAT fényezett tölgyfából, 4 csavaros foglalattal, izzólámpák részére, 8 szoritócsavarral, melyeknek segélyével a lámpákat párhuzamosan vagy egymás mellé lehet kapcsolni ... K. 9.—

Fényképészeti készülékek dús választékban vannak raktáron.

Ezekről szóló ábrákkal ellátott részletes árjegyzéket kivánatra bérmentesen küldünk.

Nyomatott Barcza József nyomdájában, Budapesten, IV., Váci-utca 60.